

7
LECTIONES EXEGETICO
HOMILETICAS

IN PERICOPAS EVANGELICAS

HOC SEMESTRI

HABENDAS

INDICIT

ET

DE VSV HARVM PERICOPARVM IN EC-
CLESIIIS NOSTRIS, AC DIFFICVL-
TATIBVS, QVAE IN TRACTATIONE
ILLARVM SE OFFERVNT.

QVAEDAM DISSERIT

M. PAVLVS IACOBVS FOERTSCH
P. P. ET IN TEMPLO ACADEMICO CONCIONATOR.

GOTTINGAE

SVMTIBVS BOSSIGELIANIS.

FOURTH EDITION

SAFETY AND SECURITY IN

4 2 3 1 7 8 A L I

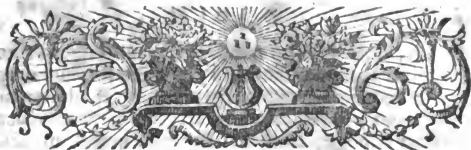
Y a-t-il un ?

11.

ALL INFORMATION CONTAINED HEREIN IS UNCLASSIFIED
DATE 08-11-2001 BY 60322 UCBAW

1972-1973-1974-1975
SACRAMENTO, CALIF. 95811 TEL. 441-1111

[illegible]

Annus est, & amplius, quod traditurus oratoriae sacrae praecepta syllogen aliquam difficiliorum locorum, quae in pericopis euangelicis & epistolicis occurrunt, adornare constitui, atque vni item & alteri auditorum meorum, qui studiorum theologicorum causa me adibant, promisi. Hoc consilium etsi ad priuatam nonnullorum, quibus tum inseruendi locus dabatur, utilitatem comparatum esse videbatur, libenter tamen mutaui, quia intelligebam, nisi huic labori separatae & sat multae horae ab auditoribus meis impenderentur, quae tum impendi non poterant, valde illum fore imperfectum ac mutilum. Nunc cum discesserunt, quorum gratia *δυσκόηται* pericoparum euangelicarum & epistolicarum, vna cum monitis & cautionibus circa haec obseruandis, adcuratius exponenda fuissent, destiti ab isto proposito, & circum-

SECTION 1, ARTICLE 10

IN PERSONS

HABITUAL

THREAT

IN

THE STATE OF NEW YORK
IN SENATE
JANUARY 1, 1901

REPORT

OF THE
COMMISSIONERS OF THE LAND OFFICE

Annus est, & amplius, quod traditurus oratoriae sacrae praecepta syllogen aliquam difficiliorum locorum, quae in pericopis euangelicis & epistolicis occurrunt, adornare constitui, atque vni item & alteri auditorum meorum, qui studiorum theologicorum causa me adibant, promisi. Hoc consilium etsi ad priuatam nonnullorum, quibus tum inseruendi locus dabatur, vtilitatem comparatum esse videbatur, libenter tamen mutavi, quia intelligebam, nisi huic labori separatae & sat multae horae ab auditoribus meis impenderentur, quae tum impendi non poterant, valde illum fore imperfectum ac mutilum. Nunc cum discesserunt, quorum gratia *durantia* pericoparum euangelicarum & epistolicarum, vna cum monitis & cautionibus circa haec obseruandis, adcuratius exponenda fuissent, destiti ab isto proposito, & circum-

spectis, quae ad illam rem faciunt, rationibus vtiliorem fore operam iudicaui, si pericopas primum euangelicas lectionibus publicis explicarem, & ad normam regularum homileticarum pertractarem. Superuacuum, vt arbitror, laborem hunc non quisquam facile iudicabit, qui perpendere voluerit, rei Christianae permultum interesse, vt verbi diuini praecones in tractandis pericopis euangelicis dextre & prudenter versentur, cum, quae hac in re peccantur, cum detrimento fidei pietatisque maxime in rudioribus hominibus coniuncta esse soleant. Quare in academiis, qui sanctioribus se tradunt disciplinis & ad munus aliquod ecclesiasticum adspirant, sedulo monendi sunt, vt ne existiment, qualicunque delineatione & caediosa fortassis amplificatione rerum, quae in pericopis euangelicis commemorantur, ingeniosa item textus ad alienas res applicatione vel potius contorsione, tum & confusa porismatum constipatione omnē concionatoris officium expleri. Enimvero praecipuum, ad quod curas cogitationesque suas orator facer conferre debet, hoc est, vt veritates salutes tam theoreticas quam practicas, quae verbo Dei continentur, oratione perspicua & ad mouendos animos apta proponat, vt legem & euangelium rite coniungat, vt ad indigentiam auditorum partim quoad internum animorum statum partim quoad fata illorum vel tristitia vel serena probe attendat, torpentes excitet, a veritatis pietatisque tramite deuios reducere studeat, flagitiis deditos seuerè coarguat, pressos calamitatum onere erigat & consoletur. Hinc vero non
omni

omni difficultate caret annua ista pericoparum euangelicarum tractatio, quae ita instituenda est, ut concionatorii muneris finis, videlicet aedificatio animarum, obtineatur, saltem, quoad eius fieri potest, per *ορδοτομίαν τῶ λόγῳ τῆς ἀληθείας* promoueat. *) Propositum nobis iam est, quasdam difficultates in tractatione pericoparum euangelicarum obuias speciminis loco recensere, cum omnes enumerare atque

A 3

ex

- * Aedificationis vox ex usu biblico in scholas theologorum translata nil denotat aliud, quam praeparationem hominum ad salutem aeternam, quo pertinent, ex parte ministrorum Verbi, informatio intellectus in veritatibus salutaribus, atque excitatio voluntatis ad poenitentiam, fidem, pietatisque exercitium. v. Ebr. 3, 6. Ephes. 2, 20. &c. 1. Thess. 5, 11. 1. Petr. 2, 5. Alii finem primarium concionum sacrarum constituunt veram hominum conversionem; bene quidem, si confirmatio in fide & pietate subintelligatur. Legi merentur, quae de conuersione, tanquam scopo oratoris sacri, monuit BLASIVS GISBERTVS, scriptor Pontificius, sua tamen laude non defraudandus, in Rhetorica sua sacra Cap. III. quae a IO. VALENTINO KORNRVMPFIO in nostram linguam translata sub titulo prodit: *Die christliche Beredsamkeit* &c. Nulla autem re ad aedificationem animarum magis opus est quam *ορδοτομία* hac, quam Paulus commendat 2. Tim. II, 15. Hanc qui neglexerit in tractandis pericopis euangelicis, is certe nec omne Dei consilium de salute nostra auditoribus suis proponet, nec veritates diuinas pro captu & indigentia diuersorum hominum rite tractabit. vid. de hac *ορδοτομία* disserentem Summe Venerab. D. SAL. DETLINGIVM in *Obs. Miscellaneis P. II. Exercitat. III.*

ex veritate aestimare per angustias harum paginarum non liceat. Non heri demum aut nudius tertius, sed iam inde a repurgatis per diui Lutheri ministerium sacris multi prodierunt viri docti & cordati, qui de pericoparum illarum incommodis conquesti sunt. Abrogatae illae sunt in coetibus Calvinianorum, nec est, cur ipsis hac de re vel minimam litem moveamus, quamvis ex aduerso, vti recte ex mea quidem sententia monitum fuit a BENTHEMIO, **) non tam bene atque ex utilitate ecclesiae institutum sit, vt cuilibet concionatori electio textus sine discrimine libera relinquatur. Non attinet impraesentiarum ea omnia, quae a Reformatis doctoribus contra pericoparum euangelicarum & epistolicarum vsum disputantur, ***) sub examen vocare. Multa enim hanc in

**) In dem Holländischen Kirchen- und Schulens-
Staat P. I. Cap. 8. §. 5. p. 258. vbi, postquam sententiam suam de vfu pericoparum eu. & ep. forte nimis duram, aperuit, haec de Belgarum concionibus addidit:
Es ist hingegen nicht wohl gethan, daß ihre Kirche die Erwählung eines Textus einem jeden Prediger frey gelassen, wodurch zu Zeiten an manchen Orten solche Sprüche erklärt werden, die wenig Erbauung bringen, denn hierinnen eine geistliche Klugheit nöthig ist, welche sich aber bey allen nicht findet.

***) Vid. celeberrimi Ienensium theologi, IO. GEORGI WALCHII Einleitung in die Religionsstreitigkeiten außer der Evangelischen Kirche P. III. Cap. 4. §. 33. p. 420. sqq. inprimis vero, qui ex instituto hac de re agit, IO. HENRICVS THAMERVS in Schediasmate, de Origine

in rem dicuntur, quae a nostratibus facile concedi possunt, modo ne maculae cuiusdam ex eo arguatur ecclesia nostra, quod pericopas hasce retinuit. *) Quamquam enim non negatur, in libertate positum fuisse eorum, qui puriora sacra amplectebantur, vellentne consuetos dierum dominicalium textus retinere, an aliud statuere; tamen cum prius placuerit piis confessoribus nostris, quippe qui, ne temere & praeter necessitatem quidquam nouarent, sedulo cauebant; sane non est, cur ab ista consuetudine in ecclesiis nostris recepta recedamus. Abrogatas volunt pericopas euangelicas & epistolicas; periculosa res est, cum sine offensione plebis magnisque moribus abrogari non possunt.

Origine & dignitate pericoparum, quae euangelia & epistolae vulgo vocantur. Ienae 1716. vbi Cap. 2. Sect. I.

§. 2. argumenta Reformationum, quibus usum harum pericoparum destrui putant, in vnum collecta reperies.

- *) Illud sine dubio commouit theologorum nostrorum plurimos, ut usum textuum dominicalium defendendum susciperent. Rectissime omnino; per se enim plane non sequitur, ut verbum diuinum negligatur, aut deficiat cognitio Dei salutaris in iis ecclesiis, in quibus textus illi retinentur. v. argumenta Nostratum apud THAMERVM l. c. §. 4. Hoc fateor, usum harum pericoparum, non dissimulatis quibusdam illarum defectibus, melioribus argumentis defendi posse, quam quae protulit SAM. SCHELGVIGIVS in *Synopsi Controuersarum Artic. XXXII. de cultu Dei quaest. 6. v.* quae contra eum monuit S. V. WALCHIVS P. II. *der Einleitung in die Religionsstreitigkeiten der Evangel. Lutherischen Kirche Cap. 5. §. 82.*

possint. Quam enim gratiam commendationem-
que habeant, quae a maioribus instituta fuerunt, quan-
toque inprimis studio rudiorum hominum animi re-
bus, quas vocant, liturgicis adhaereant, inter omnes
constat. Abolendae tamen essent; contra nitenti-
bus etiam populi studiis, si nullus illarum ad aedifi-
candos Christianorum animos foret usus. Sed quis ta-
lia sine summa iniuria adfirmare ausit? Nonne omnis
scriptura utilis est ad doctrinam, ad redargutionem, ad
correctionem, ad disciplinam in iustitia? docente apo-
stolo, 2. Tim. III, 16. Quare pericopae etiam euangeli-
cae & epistolicae, perinde ut alii textus biblici ad infor-
mandos de fide Christianos homines & inculcandum
verae pietatis studium comparatae sunt. **) Accedere
vero debet adcurata scientia, sinceritas haud fucata,
nec mediocris prudentia oratoris sacri, quo semper in
tractandis textibus ordinariis & veritates ipsas ad sal-
utem scitu necessarias ante oculos habeat, & audito-
rum respiciat conditionem, quod posterius & ad ipsam
the-

**) Hoc loco praeterire non possum obiectionem, quae
petitur ex Deuter. 31, 10. sqq. Repugnare aiunt vsum
pericoparum eu. & ep. expresso Dei mandato, qui in-
ferit integrum librum legis lectitare. v. AMESIVS *de Con-
scientia* I, IIII, Cap. 26. *quaest.* 2. Quam absona haec
sint, quilibet facile perspiciet, qui verba Mosaeica in
contextu suo adcuratius considerare voluerit. Saltem
κατ' ἀγῶνας quaerere liceat, num Reformati in pub-
licis sermonibus suis integram scripturam S. leclitent?
Quod nobis respondebunt, id sibi responsum esse existi-
ment,

thematum electionem & ad methodum docendi permultum valet. Vnicum adhuc moneo, falsum esse probrum, quod ecclesiae evangelicae a quibusdam infertur, vel potius odiose obtruditur, pericoparum istarum usum in reliquiis Papatus numerandum esse. ***). Quid, quaeso, vel doctrinarum vel rituum sacrorum isto nomine traduci non posset, si ad reliquias Papatus referre ea omnia liceret, quae in Papatu extiterunt. Sane quod ex monarchia Romani Pontificis spirituali iste, de quo disputatur, ritus demum enatus fuerit, aut cum erroribus Romanae ecclesiae arcto quodam vinculo cohaereat, nulla ratione probari poterit. De abusu harum pericoparum iam nobis sermo non est, quem ante repurgatam religionem in coetibus Pontificiorum regnasse nouimus. „ Plurimum certe contulisse videntur pericopae istae, „ verbis utimur IOANNIS FRANCISCI BVDDEI, immortalis memoriae theologi, „ ut Scripturae sacrae „ & lectio & tractatio negligereetur, cum successu temporis res eo deuenerit, ut multi existimarent, pericopis

***). Consulenda est Commentatio IO. HERMANNI AB ELSWICH de Reliquiis Papatus ecclesiae Lutheranae temere affictis. Hamburgi 1721. excusa, inprimis Cap. VI. de reliquiis Papatus circa status hierarchicos & sigillatim ecclesiasticum eccles. Luth. affictis, ubi speciatim §. 9. de pericopis eu. & ep. inter fermentum Papisticum temere relatis agitur.

„ copis istis totam absolui Scripturam Sacram. Et
 „ quid ab iis certe plerisque expectandum fuerit,
 „ qui in illo temporis intervallo pericopas istas expo-
 „ fuerunt, ignorantia ac foeda istorum saeculorum fa-
 „ cies nos ignorare non sinit. „ *) Talia haec sunt,
 quae ad miserum ecclesiae Romanae statum ante tem-
 pora Reformationis pertinent. Alia iam est ecclesia-
 rum nostrarum facies, Scripturae sacrae lectio laicis
 hominibus non, uti olim, prohibetur, sed studiosis-
 sime potius commendatur atque ex mandato summi
 Numinis iniungitur. **) Expositiones pericoparum
 illarum non, uti olim, cum ad coecam obedientiam
 Pontifici Romano exhibendam, neglecto verbo diui-
 no, omnia componerentur, tricis ineptiisque scho-
 lasticorum, fabellis anilibus, & si quid vilius istis, ab-
 solvantur; sed iam nulla est ecclesiae nostrae antiqui-
 or cura, quam ut verbum Dei a ministris suis pure
 doceatur, exulentque e suggestu sacro, quae infra
 maiestatem sunt verbi diuini, neque ad informatio-
 nem in fide atque pietate, aut emendationem mentis
 aut conscientiarum solatia diriguntur. Quae cum ita
 sint, nemo non intelliget, iniquam esse & a vero a-
 lie-

*) In *Isagoge ad theologiam uniuersam* lib. II. Cap. 3. §. 10.
 p. m. 1430.

**) Hinc immerito quidam caussantur, quod his sectioni-
 bus maior & potior pars Scripturae Sacrae paulatim ex
 hominum manibus excutitur, atque ex animis obliteretur,
 vid. THAMERVM l. c.

lianam eorum sententiam, qui retentas in ecclesiis nostris pericopas istas pro reliquiis Papatus venditare volunt. Cæterum concedamus acerrimis istis rituum sacrorum censoribus, defectus quosdam in pericopis illis quotannis e loco sacro repetendis deprehendi, quos nostrates etiam theologi non dissimularunt; (*) tamen cum abolendæ non sint ob eas, quas modo attigimus, rationes, nil inde sequitur aliud, quam ut paulo difficilius sit homiliarum habendarum officium, si muneri suo pius ac prudens verbi divini minister satisfacere voluerit. Namque ipsi illi defectus pericoparum evangelicarum & epistoliarum, quos longa serie recensere huius non est loci, difficultates pariunt in tradendis veritatibus divinis flocci neutiquam habendas, quibus ut se expediat, omnem orator sacer industriam adhibere debet. De textibus epistolicis alias. Nunc de evangelicis, ut dicuntur, pericopis quasdam observationes ad cognoscendas illas, de quibus loquimur, difficultates in medium proferre placet. Generatim notamus, duplici

B 2. (*) Potiores nominantur a S. V. WALCHIO L. supra citato, qui & ipse suam de textuum horum dignitate sententiam candide profitetur, quanquam reiiciendos illos esse neutiquam statuat. De b. SPENERO, cui vitio datum est, quod de pericoparum eu. & ep. incommodis questus fuerit, res satis est nota. Loca ex scriptis Spenerianis hinc pertinentia excerpta lege apud THAMERVM l. c. quibus addi possunt, quæ SPENERVS hanc in rem scripsit in der völligen Abfertigung Schelwigs Cap. 3. §. 19.

plicis generis difficultates in tractatione pericoparum evangelicarum offerri; vnum, quod cum multis aliis Scripturae Sacrae textibus commune habent, alterum, quod hisce pericopis proprium est. Prioris generis difficultates non inane satis commode exegeticas vocare poteris, posterioris autem, quia per accidens tantum ex iterato ac perpetuo harum pericoparum in suggestibus sacris vsu nascuntur, homileticas appellare liceat. Difficultates exegeticas easdem esse, quas vulgo *δυσνόητα* vocamus, qualia in epistolis Paulinis occurrere Petrus docet 2. Petr. III. 16. quisque, nobis non momentibus, intelligit. Ac de his quidem, hoc loco dicendum nobis non esset, nisi inde homiletica difficultas nasceretur, quam mox videbimus. Itaque primum extra dubitationem positum esse exultamus, non pauca in pericopis evangelicis contineri, quae obscurius dicta sunt, & negotium oratori sacro facessunt. Non hic ad leuioris momenti dubia critica & philologica, cuius generis nonnulla in pericopis evangelicis eruditi obseruarunt, respiciendum esse arbitramur, sed ad eiusmodi potius difficultates, quae in sensu verborum Scriptoris *θεοπνεύστου* haesitantem sistunt lectoris animum. Non abs re erit, vel vnicum exemplum dare, ex quo, ad quatenam potissimum *δυσνόητα* in pericopis evangelicis attendendum sit, iudicari poterit. Illustre Seruatoris nostri O. M. extat vaticinium Luc. XXI, cuius pars a v. 25. vsque ad 36. textum evangelicum Dom. II. Aduentus constituit.

De

De huius pericopae sensu nostra imprimis aetate interpretum sententiae inter se discrepant. Alii eam de aduentu Christi ultimo ad iudicium extremum accipiunt, alii de eiusdem ad puniendos Iudaeos aduentu abolendumque aeuum Mosaicum interpretantur. His IOANNES CHRISTOPHORVS WOLFIVS addit alios, qui pericopen hanc de iudicio super Iudaeos particulari litteraliter & primario exponunt, ita tamen, vt per analogiam ad iudicium extremum accommodari posse largiantur *) Enim vero qui sic statuunt, eorum hypothesis ab illa, quam secundo loco posuimus, non differt. Etenim non quaeritur de mera accommodatione verborum Christi, sed de sensu illorum litterali. Restant itaque priores duae sententiae, quarum neutri quidem omni ex parte meum adicere possum calculum. Potius tum de ultimo Christi ad iudicium aduentu, tum de particulari in Iudaicam rempublicam iudicio, diuersis scilicet in commatibus, agi persuasus sum. Quod vt appareat, tota orationis series consideranda est, collato loco parallelo Matth. XXIII. ex quo lucem accipiunt, quae a diuo Luca paulo pressius commemorantur. Videlicet Christum de imminente templi Hierosolymitani vastatione vaticinantem discipuli ulterius interrogabant v. 7. Διδάσκαλε, πότε ἔν ταῦτα ἔσται; καὶ τί τὸ σημεῖον, ὅταν μέλλῃ ταῦτα γίνεσθαι. Questionem hanc Matthaeus pleniorē ponit

B 3

nit

*) In *Curis Philol. ad Matth. 24, 29.* qui locus nostro est parallelus.

nit I. c. v. 3. ἐπὶ ἡμῶν, τότε ταῦτα ἔσται, καὶ τὸ σημεῖον τῆς οὐρᾶς παρεστίας, καὶ τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος. Tria quaerunt, primum de tempore excidii Iudaici, deinde de signis aduentus Christi nempe ad euertendas Hierosolymas, tertium de signis consummationem saeculi antecessuris, non, quod has tres quaestiones in vnum idemque recidere existimarent, vti Grotius obseruat, **) sed quod rerum imminuentium praecipuas vna opera sibi praedici cuperent. Distinctis hisce quaestionibus seruator noster in subsequentibus distincte respondet, ita tamen, vt illa de signis responsio alteram de tempore praecedat. Itaque quaestionem discipulorum v. 7. a Luca propositam illico v. 8. excipit vaticinium de signis τῆς παρεστίας τοῦ κυρίου, quorum alia paulo remotiora memorantur v. 8-19. partim vero proxime interitum Hierosolymae tantum antecedentia v. 20.-24. Iam versibus 25-27. a quibus pericopa nostra euangelica incipit, noua signa commemorantur, quae vt contextus docet, non possunt non ab illis, quae ad interitum Hierosolymarum spectant, diuersa esse, adeoque, si ad distinctas discipulorum quaestiones respicimus, luculentissime patet, quod hisce in conmatibus de signis, consummationem saeculi proxime antecessuris, sermo sit. Sequeretur & alias, quod Christus hanc quaestionem discipulorum de signis τῆς συντελείας τοῦ κόσμου plane silentio praeter-

**) In Commentario ad h. l. v. Calovii *Biblia Illustr.* ad h. l.

miserit, nulla etiam silentii huius ratione prolata, quod mihi probabile non videtur. ***) Quae haecenus Seruator noster praedixerat, tristia erant omnia, & ad terrorem mortalium animis incutiendum composita. Quare conclusio aliqua generalis additur v. 28-31. ad piorum directa solatium, ne videlicet, ingruentibus in terrarum orbem tam metuendis rebus, animum despondeant, quin porius spe prope instantis liberationis erecti mediis in fluctibus malorum tranquille agant, vt,

Si fractus illabatur orbis

Impavidos feriant ruinae.

Iam satisfactum erat discipulis de signis tum excidii Hierosolymitani tum interitus huius vniuersi quaerentibus. Prior restabat quaestio de tempo-

re

***). Accedit aliud argumentum a verborum sensu proprio desumptum, a quo vt recedamus, nulla cogit necessitas. Qui verba haec de signis excidii Hierosolymitanum antecessuris explicant, non possunt non ea, quae de signis in sole, Luna & Stellis itemque de materiarum coelestium commotione dicuntur, sensu in proprio accipere; alias enim non impletum fuisset hoc Christi vaticinium. At enim vero cum terra, mare ac coelum distincte enumerentur, ac, quae de terra & mari dicuntur, siue dubio proprie accipienda sint, non video, cur ad Metaphoricam significationem descendamus, cum de coeli signis sermo est. Sed si proprius verborum sensus h. l. retinendus est, sequitur, vt versibus hisce alia signa commemorarentur, quam quae interitum Hierosolymarum antecesserunt. v. etiam Caluinius l. c.

re euerſionis Hieroſolymarum atque omnino terrae Iudaicae, ad quam reſpondet Seruator v. 32. 33. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ἂν μὴ παρέλθῃ ἡ γενεὰ αὕτη, ἕως ἂν πάντα γένηται, κ. τ. λ. His itaque verbis non ad diem mundi extremum, ſed ad interitum Hieroſolymarum reſpici exiſtimamus. Atque hoc contextus exigere videtur, vt taceam, quod verba ipſa commodiſſimum ſenſum fundant, ſi de tempore excidii Hieroſolymitani intelliguntur. *) Denique grauiſſima exhortatione ad vigilantiam & preces, quae in fine per-

- *) *Γενεάν* exponimus per *generationem*, quo ſenſu Hebraeorum יָמִיךְ reſpondet, vt adeo *γενεὰ αὕτη* ſint *aetatis illius homines*, quamuis non negemus, *γενεάν* etiam de *natione* ſeu *gente* uſurpari. Noſtra ſignificatio obtinet Matth. 23, 36. GROTII haec eſt ſententia in Comment. ad Matth. 24, 34. Inprimis vero ſententiā noſtram defendit B. GERHARDVS, qui, *ſimpliciſſimam*, inquit, *& textui maxime conformem iudicamus expoſitionem*, *qua nomen γενεᾶς accipitur non pro natione aut gente, ſed pro eo, quod Hebraei vocant יָמִיךְ, Latini aetatem, ſive ſpatium vitae humanae. Senſus igitur erit: quae vobis praedixi, incipient breui impleri, non praeteribit generatio haec i. e. hominum, qui iam viuunt, donec omnia fiant. Rationes, quibus hanc ſententiam confirmat v. in Harmon. Euangel. T. II. Cap. 161. p. m. 191. ſq. Illud autem τὰ πάντα v. 32. cum reſtrictione accipiendum eſt, ſcilicet intelliguntur omnia illa, quae tum fieri poterant, i. e. quae ad gentem Iudaicam adeoque ad ſigna excidium Hieroſolymae praeeſſura pertinent.*

ricopae nostrae euangelicae legitur, remittimur ad
 ea, quae de die mundi extremo Seruator sanctissimus
 praedixerat. Hunc enim per *ἐκείνην ἡμέραν* v. 34: in-
 telligi, res ipsa docet, quia sic ab altero illo die, ni-
 mirum excidii Hierosolymitani, de quo proximis
 versibus 32. & 33. Christus locutus fuerat, distingui-
 tur. Non hic ulteriori explicationi atque probationi
 eorum, quae de scopo & sensu huius pericopae euan-
 gelicae in medium prolatae fuerunt, locus est. Hoc
 saltem volumus, eiusmodi scripturae loca in hisce
 pericopis inueniri, quae difficultatibus exegeticis ob-
 lepta sunt, & studiosam adcuratamque *ἐρμηνείαν* po-
 stulant. Homiletica hinc enascitur difficultas, quam
 primo loco ponimus. Nimirum qua ratione in tra-
 ctandis istis pericopis, quae *δυσνόητα* continent, mi-
 nister verbi diuini versari debeat, quaeritur, cum
 per anni circulum eadem recurrant. Num singulis
 annis *δυσνόητα* illa explicanda sunt? Ita vero veren-
 dum est, ne vnus eiusdemque interpretationis repe-
 titio taedium pariat attentis auditoribus, tum & aliis
 veritatibus tractandis tempus praeripiatur. Ergone
 plane silentio praetereunda sunt, postquam primo item-
 que secundo, fortassis etiam tertio ministerii anno
 probe exposita fuerunt? Quid si vero adsint in coetu
 sacro, qui difficultum eiusmodi locorum explicatio-
 nem expectant, aegreque ferunt, ne quid grauius di-
 cam, quod textus interpretatio ab oratore sacro ne-
 glecta fuerit. Sane, si verum fateri vouerimus, fi-
 eri non potest, quin hac difficultate implicetur inter-
 dum ac distrahatur diligens verbi diuini minister, cum
 ramen, quod ad hoc attinet, expedita essent omnia,
 si paulo liberior foret textuum, quos inexhausti sa-
 crarum litterarum fontes larga copia suppeditant, v-
 sus.

fus, sic, vt cuiusque concionis textus adcurate posset explicari & in vsus auditorum conuertri. Interim non est, cur hac de re nimis solliciti simus. Hoc tantum videat orator sacer, vt ne textuum ordinarium explicatio plane ab illo negligatur. Omnino satius esse ducimus, *δυσνόηται* pericoparum eu. repetita vice exponere, quam prorsus praeterire. Potest ista expositio nonnunquam ex instituto fieri, interdum *ὡς ἐν παραβολῇ* vel praelectae pericopae subiungi, vel per digressionem aliquam tractationi thematis inferi. Sed ne taedium inde oriatur, cauere poterit, si aliis cogitandi modis alioque verborum ornatu utamur. Duae adhuc perstringendae & attingendae nobis sunt difficultates in tractandis pericopis euangelicis obuiæ, & tales quidem, quas homileticas nominauimus. Altera ex eo oritur, quod hisce in pericopis multa eaque grauissima desiderarent fidei & morum dogmata, quorum cognitione carere omnino nequeunt, qui ad aeternam salutem ducendi sunt. Pertinent huc illa de imagine Dei, de lapsu Protoplastorum, de profundissima hominum corruptione, de peccatorum & multitudine & magnitudine, de officio Christi sacerdotali, de poenitentia, de abnegatione sui, vt alias morum doctrinas taceam. De singulis hisce dogmatibus illustria diuini Spiritus effata & loci, vt dicuntur, classici in sacris litteris extant. At vero, quod in pericopis euangelicis illae, quas nominauimus, doctrinae proponantur, nemo facile dixerit. ** Nec multum ad

**) Observauit hoc b. SPENERVS in der Vorrede zum thätigen Christenthum. Atque eo maioris momenti illud est, quo certius constat, multis in locis, praesertim in pagis, praeter pericopas euangelicas aut nunquam aut rarissime textus biblicos praelegi & explicari.

ad rem facit, si quis distinguat inter id, quod *implicitè* & *virtualiter* atque quod *explicitè* & *formaliter* in textibus ordinariis traditur. Namque si per *τὸ implicitè* ac *virtualiter* intelligatur id, quod per legitimum ratiocinium e textu quodam erui potest, negamus, pericopis evangelicis omnes, quae ad Christianae fidei systema pertinent, doctrinas ita contineri, ut vel *κατὰ τὸ φανερὸν* in illis extent, vel per legitimam aliquam & necessariam consequentiam ex iisdem deriuari possint. Huic defectui accedit alius, ex quo noua difficultas in tractandis pericopis evangelicis nascitur. Scilicet nec temporibus sacris, quibus mysteriorum beneficiorumque diuinorum memoriam ecclesia recolit, nec auditorum conditioni ac forti mire varianti satis accommodatae sunt istae pericopae. Ac de temporibus quidem sacris res manifesta est. Namque, ut his tantum utar, nulla apparet ratio, cur initium anni ecclesiastici faciendum sit lectione pericopae, in qua de itinere Christi Hierosolymitano ad passionem suam adeundam agitur. Quae feria II. Natiuitatis Christi praelegenda est, pericopa, ex Matth. XXI. desumpta, celebritati huius diei festi plane non conuenit.***). Idem dicendum est de pericopis, quae Domin. Reminiscere, Oculi, Laetare, Iudica, Trinitatis festo praeleguntur. Quod vero ad auditorum statum ac fortunam modo prosperam modo aduersam attinet, pericopae evangelicae hanc ipsam ob causam, quia perpetuae & quo-

C 2

tan-

***). Pericopa haec haud dubie electa fuit hanc ob causam, quia martyrum in illa sit intentio. Stephani enim, Protomartyris, memoriae feriam II. Natiui Christi sacram esse voluit huius Pericopae Antor, id quod ex pericopa eiusdem festi diei epistolica, quae historiam Stephani lapidibus occisi complectitur, facile colligi potest.

tannis eadem sunt, saepenumero nihil illarum veritatum in se continent, quae pro temporum statu atque auditorum ratione proponendae atque inculcandae sunt. Quis non intelligit, hisce, quos attulimus, pericoparum evangelicarum defectibus duplicem hanc oratori facto difficultatem obire, unam, quod veritates multas tradere teneatur, quae in textibus ordinariis non reperiuntur, alteram, quod sermones sui mox solennitati temporum sacrorum, mox aliis, fortuitis etiam, casibus aptandi sint, quamquam pericopas evangelicas ad illud, quod tractandum est, argumentum, minus aptas deprehendat? Illae tamen difficultates diligentia & prudentia concionatoris facile superantur. Quae in pericopis evangelicis neque *κατὰ τὸ ἔνθον* extant, neque *κατὰ τὴν διακρίαν* inde derivari possunt, & tamen ad salutem scitu sunt necessaria, vel speciatim certis temporibus ad aedificationem animarum permultum facere posse videntur, ea saltem per accommodationem & comparisonem cum textibus ordinariis quodammodo connecti poterunt, adductis in ipsa thematum tractatione aliis Scripturae Sacrae locis, quibus propositae veritates explicari & probari possunt. Verum de ipsa ratione, tractandi pericopas evangelicas, plura dicentur in Lectionibus exegetico-homileticis, in pericopas illas per hiemem habendis, quantum iam initio mentionem feci, & quas hoc Programmate indicere volui. Insuper etiam hoc semestri Hermeneuticam sacram privatis lectionibus tradere mecum constitui. Hisce laboribus ut Pater coelestis faueat, sanctissimique Spiritus gratia benedicat, per Dominum nostrum, Iesum Christum, submitte oro. P. P. Goettingae d. VIII. Octobr. A. R. S. MDCCCXXX.

